

Svoboda

Vztah mezi nepředmětnou a předmětnou skutečností (jakožto skutečností, tedy nikoliv mezi příslušnými pojetími) je třeba chápat jako základní pro porozumění lidské svobodě. Ta totiž spočívá na jedné straně v tom, že může počítat s rozmanitými setrvačnostmi (jako např. nutnostmi, zákonitostmi atd.) jako s něčím, oč je možno se opírat a s čím je možno pracovat jako s materiálem, a na druhé straně v tom, že tyto setrvačnosti (nutnosti, zákonitosti) nepředstavují dominující stránku skutečnosti, tak že by se svoboda vposledu ukazovala být pouhou iluzí. To zároveň znamená, že nepředmětná skutečnost nejenže nemá povahu překážky pro rozvoj svobody, ale že je vlastně předpokladem a základem lidské svobody, lidských svobodných činů, svobodné aktivity: nenutí nikoho násilím, ale předkládá mu zcela tiše a nenápadně alternativy vůči běžnému spádu věcí a „reálného“ dějství. Proto také předpokladem a nutnou součástí svobodného jednání je znalost setrvačností a nutností (charakterizujících tzv. reálnou skutečnost) a zároveň znalost jejich mezí. Pravda potom – jakožto ryzí nepředmětnost – nejenže není závislá na oné reálné skutečnosti, nýbrž je zdrojem a základem perspektivy, v níž teprve se ona věcná skutečnost ukazuje ve své pravé podobě, totiž jako jen do jisté míry „setrvačná“ (nutná, zákonitá atd.). Hegelova deviza, že svoboda je pochopená nutnost, má základní vadu v tom, že pochopení nutnosti je předpokladem a podmínkou svobody, ale že svoboda sama se na toto pochopení nemůže omezit, právě naopak: svoboda je možná jen jako svobodná činnost, svobodné jednání, a to spočívá v tom, že na základě pochopení nutností si obezřele vybereme cestu tak, abychom se nutnostem vyhnuli nebo je obešli, eventuelně – a to je právě ta nejlepší možnost – abychom těch nutností využili v prostoru za jejich hranicemi.

(Písek, 980124-1.)